

AVONDDIENST

woensdag 13 maart 2019, Biddag
Concordia, Wildervank
voorganger: ds. Marien Grashoff

Welkom

DIENST VAN VOORBEREIDING

Aanvangslied : *Psalm* 111: 1, 3

Moment van stilte

Groet

Gebed

Zingen : *Psalm* 111: 6

DIENST VAN HET WOORD

Lezing uit het Oude Testament : 2 Kronieken 1,7-13¹

Zingen : *Lied* 313: 1, 5

Lezing uit het Nieuwe Testament : Lukas 11,1-4²

Acclamatie³

Voor uw Woord in de Schriften,
voor uw Woord in ons midden,
voor uw Woord in ons hart,
DANKEN WIJ U, O GOD.

Zingen : *Lied* 995

Preek

De oorsprong van biddag is dat er in een kerkdienst gebeden wordt om een zegen over de gewassen, het vee en de nijverheid. Daarachter schuilt een bewustzijn dat wij als mens die zaken niet helemaal zelf in de hand hebben, hoeveel we er ook aan kunnen doen. Juist vandaag, hier en nu, kan dat bewustzijn opnieuw tot ons doordringen.

Want vandaag de dag kunnen we zoveel dingen doen met het gewas en het vee, dat de zaken gierend uit de hand kunnen lopen. Vandaag de dag wordt arbeid zo vaak gereduceerd tot niet veel meer dan een kostenpost en worden mensen gemakkelijk ingeruild voor goedkopere alternatieven, van arbeidsmigranten tot robots.

De gevolgen zijn rampzalig. De basis van onze economie is een nooit ophoudende groei. In de praktijk is dat de groei van het grote geld – Fré Meis⁴ zou gezegd hebben: het Kapitaal. Dat

¹ [Nieuwe bijbelvertaling](#) (2014) – iets bewerkt.

² [Nieuwe bijbelvertaling](#) (2014) – iets bewerkt.

³ Uit de Morning Service in *Iona Abbey Worship Book*, eigen vertaling.

⁴ [Fré Meis](#) (1921-1992) was onze eigen Veenkoloniale vakbondsman, respectievelijk Winschoter

dwingt ons tot grenzeloos consumeren: goederen, reizen, diensten. Altijd meer, altijd weer iets nieuws en altijd weer (meer) betalen. En daarvan zijn inmiddels zowel ons milieu als wijzelf het slachtoffer.

We doen alles digitaal om papier te sparen, maar vragen ons niet meer af hoe enorm veel energie al die datacentra verslinden. In de Eemshaven draait er een complete centrale uitsluitend voor Google. De enorme containerschepen die alle koopwaar aanvoeren vanuit het Verre Oosten verliezen geregeld rijen containers. Pas wanneer dat een keer net voor onze Waddenkust gebeurt, zien we wat een onafzienbare hoop rommel wij produceren.

Om alles te kunnen bijbenen moeten we hard werken. Iedereen moet dat, want wie niet werkt telt niet echt mee en wordt al snel een onkostenpost. Tegelijk wordt voor velen de werkdruk zo hoog, dat beroepsziekten en burn-outs een groot probleem aan het worden zijn. Werkt de mens nog om te leven of leeft die om te werken?

Hoe kunnen we dan vanavond gewoon als vroeger bidden om een zegen over gewas en arbeid? Willen we gewoon doorgaan met de zaken zoals ze nu eenmaal lopen? Wat is wijsheid?

-

Wijsheid is precies waar Salomo om bidt: *wijsheid en kennis*.⁵

Wat kennis is weten we. Dat gaat over al onze slimheid, de manier waarop wij de dingen naar onze hand kunnen zetten. Het vakmanschap van de boer, de technische vaardigheid van de arbeider, de communicatieve begaafdheid van de leraar of de verkoper, het analytische vermogen van de wetenschapper, de creativiteit van de kunstenaar, de aandacht en bekwaamheid van de zorgverlener. We observeren, we analyseren, we concluderen. We stellen doelen, ontwikkelen methoden en bezien het resultaat. We leren en onthouden, we ervaren en herinneren, we verbinden en leggen dat vast. Dat is allemaal kennis en zonder dat zou er niets werken zoals het moet werken. Kennis is een levensvoorwaarde.

Dat heeft Salomo allemaal al, want hij is vanaf de wieg opgevoed en opgeleid om koning te zijn. Maar hij vraagt in de eerste plaats om *wijsheid*. Wat is wijsheid?

Wijsheid is wat we nodig hebben om *goede vruchten* voort te brengen – en niet enkel heel veel vruchten die verder niet zo bijzonder zijn of meteen weer wegrotten. Wijsheid is kwaliteit. Wijsheid raakt het hart. Het doorziet onze eigen hebzucht en afgunst. Wijsheid ziet het kwade

gemeenteraadslid, Tweede Kamerlid en Groninger statenlid voor de CPN. Op grond van zijn rechtlijnige marxistische analyse stelde hij al in de jaren '70 vast dat de gaswinning in Groningen een goudmijn zou zijn voor het kapitalisme, maar dat de Groningers zelf er niet zoveel wijzer van zouden worden. Vandaag krijgt hij met terugwerkende kracht en posthuum alsnog gelijk.

⁵ In de *Statenvertaling*: 'wijsheid en wetenschap', waarmee twee kanten van menselijk inzicht worden belicht, namelijk het doorzien en begrijpen van de dingen en hoe ze werken – wetenschap, kennis – en het vermogen om de goede keuze te maken tussen goed en kwaad, tussen strijd en samenwerking – wijsheid. De Hebreeuwse woorden drukken dat uit: *chokmaah* – חִכְמָה = 'wijsheid' – resp. *maddaa* – מַדְדָּע = kennis. Zo ook de Griekse woorden uit de *Septuaginta*: *sofia* – σοφία = 'wijsheid'; resp. *sunesis* – σύνεσις = 'kennis'. Alsmede de Latijnse woorden uit de *Vulgata*: *sapientia* = 'wijsheid'; resp. *intelligentia* = 'kennis', 'begrip'.

maar laat zich daardoor niet bang maken. Wijsheid leert ons wanneer we moeten afwachten en verdragen, en wanneer we juist de barricade op moeten en onze stem verheffen.

Wat wijsheid is horen we bijvoorbeeld uit de mond van Job.⁶ Job bezingt hoe kundig mensen zijn bij het uit de aarde opdelven van goud en edelstenen. Geen ander schepsel doet het hen na – *máár*, vraagt Job,
*de wijsheid, waar is zij te vinden,-
waar wel
is de woonplaats van het verstand?*

Wijsheid delf je niet op uit de aarde, je kunt het nergens kopen, je kunt er niet eens een prijs voor vaststellen, want...
*het ophalen van wijsheid
gaat parels te boven.*

De wijsheid, zingt Job, is *verborgen*, want:
*God is het die haar weg verstaat,-
hij alleen
weet haar woonplaats.*

Al voor de schepping begon kende en doorgrondde God de wijsheid. En daarom zegt God tegen de mens:
*zie, de Heer vrezen, dat is wijsheid,-
wijken van het kwaad is verstand!*

Wijsheid is *de Heer vrezen* – of zoals de Psalm het zingt:⁷
*vreze voor de ENE
is het beginsel van wijsheid*

Wijsheid *begint* bij God. Niet omdat het geloof dat voorschrijft, of omdat de dominee dat zegt, of omdat het zo prachtig vroom klinkt – maar omdat het voor ieder mens *gewoon zo is*. God is de Bron van ons bestaan en we moeten terug naar die Bron om onszelf in onze ware aard te leren kennen.

Die Bron kun je niet lokaliseren met onze buitengewone slimme medische apparaten. Voor de dokter Swaabs van deze wereld bestaat die Bron ‘dus’ ook niet.⁸ Maar dat is toch precies de

⁶ [Job 28](#); citaten zijn uit de verzen 12, 18, 20, 23 en 28. In vers 4 geeft Job overigens een prachtige beschrijving van de mijnbouwtechniek uit de Oudheid, waarvan de sporen vandaag nog zijn terug te zien in bv. de [Timnath-vallei](#) in de Negev-woestijn. Maar dezelfde techniek werd in principe ook al gebruikt in bv. de [vuursteenmijnen van Rijckholt](#), Zuid-Limburg, die dateren uit de [Nieuwe Steentijd](#) (3950-2650 v.C.).

⁷ [Psalm 111.10](#); zie ook [Spreuken 1.7](#); [9.10](#); [15.33](#); [Jesaja 11.2](#) (een tekst die we in de kerk altijd verbinden met Jezus als messias); [33.6](#).

⁸ Voor [Dick Swaab](#) wordt alles wat wij als mens zijn gewoon bepaald door onze lichamelijke werkelijkheid, inclusief onze geestelijke vermogens. Zijn stelling is: ‘[wij zijn ons brein](#)’. Het is allemaal neurobiologie en genetica. Hoe meeslepend Swaab het ook vertelt – en dat meen ik oprecht – hij mist volgens mij precies de kern, omdat hij, wetenschappelijk gesproken, weigert in aanmerking te nemen dat we nu eenmaal niet kunnen weten wat we niet weten (volgens [Karl Popper](#) een van de grondslagen van wetenschappelijk denken). Het boek van Swaab beleeft overigens herdruk na herdruk: [Wij zijn ons brein](#). Van baarmoeder tot

ervaring die Job doorgeeft: *wijsheid, waar is zij te vinden?* God mag het weten – en God weet het ook.

Als we het aandurven om naar onze Bron te zoeken, dan doen we hetzelfde als koning Salomo. We weten wat we allemaal kunnen – en dat is echt een heleboel, meestal meer dan we denken – maar we weten ook waarin wij tekortschieten, waar onze diepste angsten schuilen, waar we hoop, moed en kracht vinden. Dáár zit de Bron. En daar zit dus ook de wijsheid.

Vanuit die Bron kunnen wij de geesten onderscheiden, zien we wat het goede dient en wat niet, herkennen we onrecht en weten we van barmhartigheid. Vanuit de Bron durven we te kiezen: kiezen om te zwijgen of te verdragen, kiezen om in opstand te komen en onrecht aan de kaak te stellen. Dat is geen kwestie van een lesje leren of kruisjes zetten op een formulier. Dat is de wijsheid om onze kennis ten goede te gebruiken. Dat is waar koning Salomo om vraagt.

–

Is dat moeilijk? Kunnen wij echt terug naar de Bron en de wijsheid vinden die van God komt? Ja, dat is een oefening die onze volledige inzet vergt. In dat opzicht dus ook: moeilijk. Maar tegelijk is het ook gewoon dagelijks werk.

In het gebed dat Jezus zijn leerlingen meegeeft staat alles. We noemen het het 'Onze Vader'. Bij Lukas is dat nog wat korter dan bij Matteüs.⁹ Maar alles staat erin.

Het begint bij de Bron: Gods heilige Naam en diens koningschap. Dan vragen we om wat we allereerst nodig hebben: dagelijks brood, niet meer en niet minder. Daaraan vast zit het geestelijke werk van elke dag: elkaar en onszelf vergeven en gemaakte fouten herstellen. En het besluit met de bede om niet beproefd te worden boven onze macht. Daarin klinkt iets mee van de diepe angst die ieder mens bij zich draagt.

God loven, dagelijks brood delen, elkaar vergeven. Daarin vinden we de wijsheid. Maar als dagelijks brood niet eerlijk wordt gedeeld, of als mensen weigeren elkaar te vergeven, roept het gebed ons ook op om in het geweer te komen. Tegen een onrechtvaardige overheid mag je in opstand komen, schreef Calvijn in de 16^e eeuw. En wie niet wil vergeven moet een spiegel worden voorgehouden, opdat het eigen falen en feilen alsnog zichtbaar wordt.

Als we vanavond bidden om een zegen over het werk van onze handen, gaat het precies daarom: dagelijks brood delen en mensen vergeven, kennis delen en wijsheid zoeken. Daar kunnen we een heel seizoen mee voort.

Amen.

Alzheimer (Amsterdam: Olympus, 2015, 36^e druk) [1^e druk 2010].

⁹ [Matteüs 6,9-13](#). De afsluitende lofprijzing 'Want van u het Koninkrijk, en de kracht, en de heerlijkheid, in eeuwigheid. Amen.' is een latere toevoeging uit de 5^e eeuw (de *Codex Washingtonensis*) resp. de 8^e eeuw (de *Codex Regius*). In de rooms-katholieke en lutherse traditie wordt de lofprijzing niet standaard gebeden en vaak door het koor gezongen.

Zingen : *Psalm* 139: 10, 11

DIENST VAN HET ANTWOORD

Collecte

Gebed

Onze Vader¹⁰

VADER,
LAAT UW NAAM GEHEILIGD WORDEN
EN LAAT UW KONINKRIJK KOMEN.
GEEF ONS DAGELIJKS
HET BROOD DAT WIJ NODIG HEBBEN.
VERGEEF ONS ONZE ZONDEN,
WANT OOK WIJZELF VERGEVEN IEDEREEN
DIE ONS IETS SCHULDIG IS.
EN BRENG ONS NIET IN BEPROEVING.
AMEN.

Slotlied : *Psalm* 150: 1

Zegen

¹⁰ Lukas 11,2-4, *Nieuwe Bijbelvertaling*.